

กลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับ
สถานะทางสังคมให้สูงขึ้น: กรณีศึกษา ชนชั้นนำชาวยอง
ในภาคเหนือตอนบนของไทย

Strategy in Capital Development to Enhance Social Status
of Ethnic Group: A Case Study in Yong Elites,
Upper Northern Regions of Thailand

จตุรวัชชัย จินตนาสิทธิคุณ^{1*} เลลล้า ตรีเอกานุกุล¹ วิกรม บุญนุ่น¹ และ โกมินทร์ วังอ่อน¹
Jaturutchai Jintanasittikun^{1*}, Lelar Treeaekanukul¹, Vikrom Boonnun¹ and
Gomin Wang-on¹

¹ สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
จังหวัดเชียงราย 57100

¹ Regional Development Strategies, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University,
Chiang Rai 57100

* Corresponding author: jaturutchai@gmail.com

Received: September 12, 2022; Revised: September 30, 2022; Accepted: October 25, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ของชนชั้นนำชาวยองในการพัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์ของให้สูงขึ้น โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายการวิจัยที่เป็นชนชั้นนำชาวยองใน 4 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ 1) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 2) อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 3) ตำบลบวกคำ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 4) อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พื้นที่ละ 4 กลุ่มเป้าหมาย รวม 16 กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการศึกษาประวัติชีวิตของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย และศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 13 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ต้องการ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค

การวิเคราะห์เนื้อหา เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT มีการตรวจสอบแบบสามเส้าเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มา ร่วมกับการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนนำเสนอรายงานผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ชนชั้นนำชาวยองในภาคเหนือตอนบนของไทย มีกลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมให้สูงขึ้นตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแยกได้เป็น 15 รูปแบบกลยุทธ์ เช่น 1) กลยุทธ์บวชเรียนเพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว 2) กลยุทธ์การเดินทางไปเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่เพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว 3) กลยุทธ์ใช้ทุนเศรษฐกิจเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาที่เป็นเลิศเพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวให้สูงขึ้นนำไปสู่การเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเกียรติภูมิและอำนาจ 4) กลยุทธ์ใช้ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวร่วมกับทุนเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวยอง 5) กลยุทธ์การใช้ทุนความสามารถพิเศษร่วมกับทุนชื่อเสียงส่วนตัวเพื่อเสริมสร้างทุนเครือข่ายชาวยองนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถาบันกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็ง เป็นต้น

คำสำคัญ: กลยุทธ์ คนยอง ชาติพันธุ์ชาวยอง

Abstract

This qualitative research investigated strategies in developing ethnic capitals to strengthen their social status employed by Yong elites. Sixteen target groups for the study were Yong elites from 1) Pa Sang district, 2) Mueang Lamphun district in Lamphun 3) Buak Khang, San Kamphaeng district, Chiang Mai 4) Mae Chan, Chiang Rai. Data collection was done by deep interviewing and studying life history of the target groups. Besides, thirteen key informants were interviewed to fulfill some more special information. Data analysis was undergone by content analysis, SWOT analysis and triangulation in compared to participant observation and non-participant observation as well as review literature before presenting the research results.

The findings showed that from the past to the present, Yong elites in Upper Northern regions of Thailand have employed their strategies in developing ethnic capitals to strengthen their social status. There were 15 strategies found; for example, 1) the strategy in becoming

Buddhist monks on purpose to enhance personal ability 2) the strategy in paying a visit and spending life in a big city for personal ability development 3) the strategy in spending economic capital for further education resulting in a well-known and powerful person in society 4) the strategy in applying personal abilities with economic capital to develop their cultural tourist attractions in order to strengthen great earning potential to the community. 5) the strategy in applying their personal abilities as well as their personal prestige in developing Yong connection to be a sustainable institutionalization of Yong.

Keywords: Ethnic, Strategy, Yong People

บทนำ

ในการศึกษาทำความเข้าใจมนุษย์และสังคมของมนุษย์ทั่วโลก มโนทัศน์สำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อทำความเข้าใจให้ถ่องแท้คือ “การแบ่งชั้นทางสังคม” (Social stratification) เพราะจะทำให้เราเข้าใจความเป็นอยู่และความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ เช่น ความคาดหวังและโอกาสของมนุษย์ที่จะได้เลื่อนสถานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ (Kerbo, 1996 : 3) ทั้งนี้ ปัจจัยชาติกำเนิด (Birth origins) เช่น เพศ (Sex) เชื้อชาติ (Race) ชาติพันธุ์ (Ethnicity) คือ ปัจจัยเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม (Social differentiation) นำไปสู่การจัดแบ่งกลุ่มคนให้อยู่ในชั้น (Class) ต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม ในทางวิชาการเรียกการจัดแบ่งกลุ่มคนให้อยู่ในชั้นต่าง ๆ นี้ว่าการแบ่งชั้นทางสังคม เช่น กลุ่มชนชั้นสูง กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มชนชั้นล่าง เป็นต้น การแบ่งชั้นทางสังคมนี้เองที่นำไปสู่ปัญหา “ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม” (Social inequality) (นิสสาร วัฒนศัพท์, จูานิดา บุญวรรณ และ ศิวกรณ ไชยเจริญ, 2559: 362–363) หรือที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทยเรียกปัญหานี้ว่า “ความเหลื่อมล้ำทางสังคม”

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ของประเทศไทย ยุทธศาสตร์ด้านที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ได้นำเสนอว่าปัญหา “ความเหลื่อมล้ำทางสังคม” (Social inequality) เป็นปัญหาที่ท้าทายและมีหลากหลายมิติและก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมาอย่างมากมาย ดังนั้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปียุทธศาสตร์ด้านที่ 4 จึงมีประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม แยกเป็น 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4.3 การเสริมสร้างพลังทางสังคม ข้อ 4.3.5 มีวิธีดำเนินการโดยมุ่งสนับสนุนการพัฒนาบนฐาน “ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม”

ภายใต้บริบทของสังคมที่มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม ต้องสร้างความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชน ต้องสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของคนในท้องถิ่น และต้องส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในการช่วยยกระดับคุณค่าที่หลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 44–51) หากประเด็นยุทธศาสตร์ที่กล่าวมานี้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ได้จริง จะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดตรงประเด็น เพราะสอดคล้องกับวรรณกรรมหลายเรื่องทั่วโลกที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัญหาชาติพันธุ์กับปัญหาการแบ่งชั้นในสังคมอย่างมีนัยสำคัญ เช่น หนังสือชื่อ Social stratification and Inequality: Class conflict in historical, Comparative, and Global perspective ของ Kerbo (2012) ที่ได้ตั้งข้อบ่งชี้ที่ 11 ว่า Inequalities of Race and Ethnicity: The Persistence of Ascription โดยชี้ว่าเพียงแค่ปัจจัยชาติกำเนิดที่ต่างกัน 3 ประการ ก็ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมขึ้นในทันทีโดยธรรมชาติของตัวมันเอง (สัจธรรม) ได้แก่ปัจจัย 1) เพศ (Sex) 2) เชื้อชาติ (Race) และ 3) ชาติพันธุ์ (Ethnicity) (Kerbo, 2012: 311–345)

ในกรณีของประเทศไทย วรรณกรรมของไทยหลายเรื่องก็ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างปัญหาชาติพันธุ์กับปัญหาชนชั้นในสังคม เช่น เพ็ญฟ้า ลัยมณี (2548: ค) ได้ศึกษาเรื่องการปรับปรนวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่: กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาได้ชี้ประเด็นปัญหาความไม่เท่าเทียมทางชาติพันธุ์ โดยอธิบายว่า ในการขายแรงงานในประเทศไทย ชาวไทใหญ่จะต้องทำงานหนักกว่า แต่ได้ค่าจ้างต่ำกว่าชาวไทยพื้นเมือง (คนเมือง) กำพล จาววัฒนาสกุล (2547: 79) ทำการวิจัยเรื่องการปรับตัวของนักเรียนนักศึกษาชาวเขาในเขตชุมชนเมือง ผลการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น พบว่า นักเรียนนักศึกษาชาวเขารู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีปด้อยเข้ากับเพื่อนได้ยากในระดับมาก และรู้สึกว่าคุณค่าตนเองน้อยกว่าเพื่อนชนชั้นกลางหรือชนชั้นบนอยู่เป็นประจำในระดับมาก สายชล สัตยานุรักษ์ (2555: 97) ได้สรุปว่า ในอดีตที่ผ่านมาการวิเคราะห์ปัญหาทางชาติพันธุ์ในประเทศไทยมักมองปัญหาชาติพันธุ์ว่า “เป็นปัญหาสำคัญในตัวของมันเอง” โดยมีได้เชื่อมโยงกับปัญหาทางชนชั้น แต่แท้ที่จริงแล้วการสร้าง ความหมายของคำว่า “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ของปัญญาชนกระแสหลักนั้นมุ่งจรรโลง “โครงสร้างสังคม” (Social structure) ที่แบ่งคนเป็นชนชั้นที่แตกต่างกัน และ

เสริมสร้างโครงสร้างการเมืองที่รวมศูนย์อำนาจไว้ในมือของชนชั้นนำ ดังนั้น ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลัก ปัญหาชาติพันธุ์จึงเกี่ยวโยงกับปัญหาชนชั้นอย่างแนบแน่น

จากที่กล่าวมา ชี้ให้เห็นว่าแค่เพียงปัจจัยการถือกำเนิดขึ้นมาใน “กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic group) ที่แตกต่างกัน ก็นำไปสู่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมได้ในพื้นที่โดยธรรมชาติของตัวมันเองหรือเป็นสังขธรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตาม ไร่ศิริประมาณ ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยในไทยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า “กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเลื่อนระดับชั้นทางสังคมได้” กล่าวคือ แม้เลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะเลื่อนชั้นทางสังคมได้ เช่น งานวิจัยของ อภินันท์ ธรรมเสนา (2553: 65-66) ที่ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มคนยองมีพัฒนาการในการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social mobility) สูงขึ้นจากในอดีตเป็นอย่างมาก โดยอธิบายว่า เดิมกลุ่มคนยองก็มีปัญหาการถูกเหยียดด้านภาษาจากคนเมือง (ไทยวน) แต่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้หันกลับไปค้นหารากเหง้า อัตลักษณ์ของตนเอง “ความเป็นยอง” จึงถูกหยิบยกขึ้นมาให้คุณค่าในฐานะที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองลำพูน “ความเป็นยอง” จึงไม่ใช่เรื่องที่น่าอับอายอีกต่อไป แต่กลายเป็นความภาคภูมิใจของกลุ่มคนยองที่มีประวัติความเป็นมา มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ ปาลี (2559: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การเมืองเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของคนยองในลำพูน ผลการศึกษาพบว่าในระยะสิบปีที่ผ่านมา มีกลุ่มคนยองหลายกลุ่มพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ความเป็นยองอย่างหลากหลาย รวมทั้งให้ความหมายของอัตลักษณ์เหล่านั้นในระดับที่แตกต่างกัน แต่คนยองไม่ได้ต่อสู้ต่อรองหรือโต้ตอบกับรัฐชาติและนโยบายชาตินิยม ดังปรากฏในงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ทว่าเป็นการแสดงออก “เพื่อประกาศความสำเร็จ” รวมถึงการแสวงหาอัตลักษณ์บางอย่างเพื่อสร้างจุดเด่นให้แก่กลุ่มคนยองของตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากจะหาตัวอย่าง (Best Practice) การยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ให้สูงขึ้น “คนยอง” หรือ “ชาวยอง” จึงเป็นกลุ่มคนที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และงานวิจัยเรื่องนี้จะทวีความสำคัญขึ้นไปอีก หากได้ศึกษาเจาะลึกลงไปถึงระดับกลยุทธ์หรือวิธีการที่ชาวยองได้ปฏิบัติการ (Practice) ตอบโต้กับสังคมภายนอกจนในที่สุดทำให้สถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูงขึ้นในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

“วิวัฒนาการการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวยองในประเทศไทย” เริ่มต้นจากงานศึกษาด้านานเมืองยอง โดยทรี สว่างปัญญากร และได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2527 โดยปริวรรตจากต้นฉบับตำนานเมืองยองฉบับอักษรไทลื้อ ถือเป็นการเริ่มต้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวยองในทางวิชาการหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “ยองศึกษา” ในประเทศไทย (ทรี สว่างปัญญากร, 2527) ต่อมา แสง มาละแซม ได้ศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์ การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชาวยองในเมืองลำพูน (พ.ศ. 2348–2445) โดยนำเสนอเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2538 เป็นงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ของชาวยองที่มีการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ เช่น คัมภีร์ใบลาน เอกสารชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้อ้างอิงในงานวิจัย นับได้ว่าเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชาวยองไว้ในหลายมิติทั้งด้านประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ พิธีกรรมต่าง ๆ งานศึกษานี้ได้รับรางวัลมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย (Toyota Thailand Foundation Award: TTF Award) ประเภทสิ่งพิมพ์ดีเด่นสาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2538 ผลงานนี้ได้รับการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องในหนังสือชื่อ “คนยองย้ายแผ่นดิน” ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2540 ปัจจุบันหนังสือ “คนยองย้ายแผ่นดิน” ได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2560 (แสง มาละแซม, 2560) นับต่อจากนั้น ก็มีการศึกษาเกี่ยวกับชาวยองตามมาอย่างไม่ขาดสาย ครอบคลุมวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนยองเกือบทุกช่วงเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ภาษายอง ตำรับอาหารชาวยอง ผ้าทอคนยอง วัฒนธรรมชาวยอง งานศพคนยอง เป็นต้น ส่วนงานศึกษาเกี่ยวกับชาวยองที่มุ่งอธิบายปฏิบัติการทางสังคม (Practice) ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคม (Social structure) อันเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนยอง และปัจจัยภายในอันได้แก่ตัวปัจเจกและชุมชนของชาวยองเองที่มีผลทำให้วิถีชีวิต สถานะทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวยองคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ แล้วเห็นว่า 3 งานวิจัยที่โดดเด่น ได้แก่ งานของ รัตนพร เศรษฐกุล (2537: 65) ที่สรุปว่า การปรับเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวยองในตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผลมาจากทั้ง 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายนอก (โครงสร้างทางสังคม) ได้แก่ นโยบายของรัฐ การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยว ระบบทุนนิยมและระบบอุตสาหกรรมนิยม ระบบการศึกษาแบบใหม่ เป็นต้น 2) ปัจจัยภายใน คือ คนยองและชุมชนชาวยองเองที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การเปลี่ยนแปลงนั้นให้เกิดเร็วขึ้น หรือถ่วงเวลาให้ช้าลงหรือไม่ก็ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเดิมนั้นยังคงอยู่ งานวิจัยของ อภินันท์ ธรรมเสนา (2553:

67-155) ให้นำหนักไปที่โครงสร้างทางสังคม (Social structure) ว่าเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวยองในลำพูนมีสถานะทางสังคมที่สูงขึ้นโดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยโครงสร้างทางสังคมหลายประการ ได้แก่ 1) นโยบายภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในมิติวัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น 2) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ จังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้สนับสนุนงบประมาณและสรรสร้างโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชิดชูความเป็นยองให้โดดเด่นขึ้น เช่น “งานสืบสานตำนานยองลำพูน-ยองโลก” ที่จัดขึ้นที่ลำพูนในปี พ.ศ. 2553 เป็นต้น และงานวิจัยของ ธนวัฒน์ ปาลี (2559) ที่ให้ความสำคัญกับ “บทบาทของชนชั้นนำชาวยอง” ที่มีความสามารถและมีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะเชิดชูความเป็นยองให้โดดเด่น ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ยองยกระดับสถานะทางสังคมขึ้นมาได้อย่างต่อเนื่อง เช่น ครอบบาทหาเลื่อนค่าพระนักเดินทางผู้ปลุกกระแสความเป็นยองทั้งในลำพูนและในเมืองยอง ประเทศเมียนมาร์ แสง มาละแซม คนยองที่ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ผู้รู้จริงในเรื่องชาติพันธุ์ยอง ดร.พลสุภกรักษ์ (รักเกียรติ) ศิริจันทร์านนท์ อดีตนายกเทศมนตรีตำบลเวียงยองหลายสมัย ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวัฒนธรรมยองทั้งโดยการจัดกิจกรรมขึ้นเอง และการให้งบประมาณสนับสนุนหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อดำเนินโครงการในลักษณะของการพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นยอง เช่น การสร้างเทวบุตรหลวง เป็นต้น พ่อหนานรัตน์ ปาละพงค์ เจ้าของบริษัทฝั้่งน้อย เบเกอร์ จำกัด ที่ประสบความสำเร็จในทางธุรกิจและได้ประกาศตัวเป็นคนยอง เป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับสถานะของชาวยอง เช่น เป็นเจ้าภาพในการพิมพ์หนังสือเรื่องราวของคนยองเพื่อแจกจ่ายในงานสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับคนยอง รวมถึงสล่าเพชร วิริยะสล่าและสลักแห่ง “บ้านซ้างนั๊ก” ตำบลบวค้ำว ที่มีส่วนสร้างอัตลักษณ์ชาวยองว่าเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเป็นศิลปินหรือสล่าของแผ่นดิน

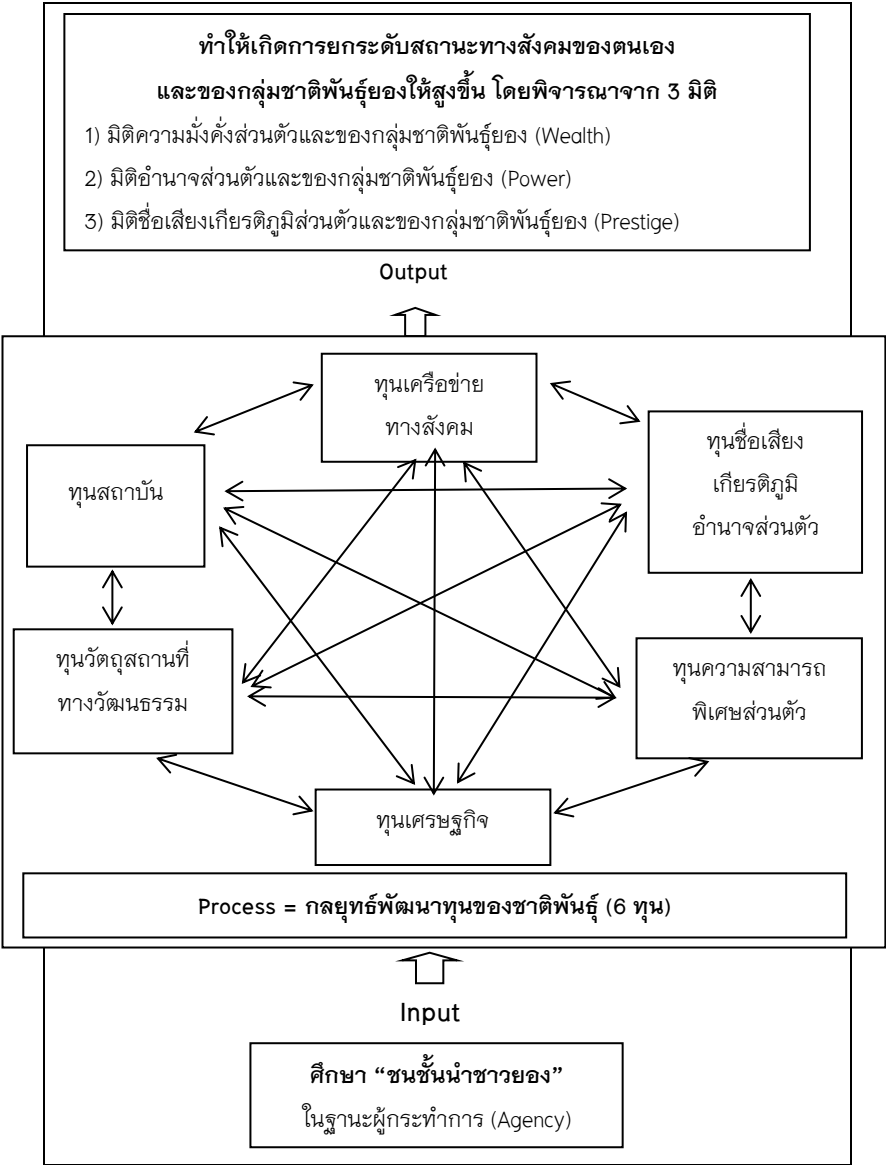
การศึกษาวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ถือเงินทุน (Capital) ที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ในการศึกษาต่อยอดเพื่อให้ได้ประเด็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับชาวยอง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยทั้งหลายที่ได้กล่าวมานี้ยังไม่ได้เจาะลึกลงไปถึงระดับ “กลยุทธ์” (Strategic) ต่าง ๆ ที่ชนชั้นนำชาวยองใช้เพื่อยกระดับสถานะกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองขึ้นมา กล่าวคือ ยังไม่มีการศึกษาเจาะลึกเพื่อตอบคำถามที่ว่า “ชนชั้นนำชาวยองมีกลยุทธ์ในการพัฒนาทุนของชาติ

พันธุ์ตนเองเพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์ของให้สูงขึ้นได้อย่างไร” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมให้สูงขึ้น: กรณีศึกษาชนชั้นนำชาวยองในภาคเหนือตอนบนของไทย” ผลของการศึกษานี้ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้มาซึ่งรูปแบบ (Model) ของกลยุทธ์การพัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมให้สูงขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่จะสามารถนำรูปแบบตัวอย่างนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้สูงขึ้นได้และผู้วิจัยยังมุ่งหวังให้งานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นตัวอย่างวิธีการดำเนินการ (Procedure) ที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ด้านที่ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4.3 ข้อ 4.3.5 ที่มุ่งแก้ไขปัญหชาติพันธุ์และปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไปพร้อม ๆ กัน ให้บรรลุผลได้จริง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลยุทธ์ของชนชั้นนำชาวยองในการพัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์ของให้สูงขึ้น

กรอบแนวคิด

นิยามศัพท์เฉพาะ

“ภาคเหนือตอนบนของไทย” หมายถึง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย

“ชนชั้นนำชาวยอง” หมายถึง ชาวยองที่มีบทบาทในการใช้กลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ของให้สูงขึ้น ได้แก่ พระสงฆ์ ศิลปิน สล่า ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ รวมถึงผู้นำการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม

“ทุนของชาติพันธุ์” หมายถึง ทุนต่าง ๆ ที่ชาวยองเป็นเจ้าของหรือนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยสามารถแยกทุนได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) ทุนเศรษฐกิจ 2) ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว 3) ทุนวัตถุสถานที่ทางวัฒนธรรม 4) ทุนสถาบัน 5) ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว 6) ทุนเครือข่ายทางสังคม

“ทุนเศรษฐกิจ” หมายถึง การมีเงินตรา สหกรณ์ทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์

“ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” หมายถึง การมีความสามารถพิเศษของบุคคลที่อาจได้มาจากพรสวรรค์หรือจากการเรียนรู้ฝึกฝน

“ทุนวัตถุสถานที่ทางวัฒนธรรม” หมายถึง วัตถุหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ เช่น พระเครื่อง ภาพวาด ผ้าทอ ไม้แกะสลัก รูปปั้น อนุสาวรีย์ วัด หรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

“ทุนสถาบัน” หมายถึง ชื่อเสียง เกียรติภูมิ หรืออำนาจของสถาบันหนึ่ง ๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย วัด องค์การภาครัฐ เป็นต้น

“ทุนเครือข่ายทางสังคม” หมายถึง การมีความสัมพันธ์กันทางสังคมที่มีเป้าหมายหรือความคาดหวังหรือความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม

“ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” หมายถึง การมีชื่อเสียง เกียรติภูมิ หรืออำนาจของบุคคล

“กลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์” หมายถึง วิธีการสั่งสมเพิ่มทุนของชาติพันธุ์ประเภทหนึ่งประเภทใดให้เพิ่มมากขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงทุนของชาติพันธุ์ประเภทหนึ่งให้กลายเป็นทุนของชาติพันธุ์อีกประเภทหนึ่ง

“การยกระดับสถานะทางสังคมให้สูงขึ้น” หมายถึง การยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้สูงขึ้นในมิติหนึ่งมิติใดหรือหลายมิติ ได้แก่ 1) มิติตามั่งคั่งของตนเองหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ (Wealth) 2) มิตินามของตนเองหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ (Power) 3) มิติต่อเสียงเกียรติภูมิของตนเองหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ (Prestige)

วิธีการศึกษา

พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ศึกษาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นฐานของชาวยองในภาคเหนือตอนบนของไทย จำนวน 4 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ศึกษาที่ 1 อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พื้นที่ศึกษาที่ 2 อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พื้นที่ศึกษาที่ 3 ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่ศึกษาที่ 4 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัย (Target Group) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงหรือตามจุดมุ่งหมาย (Purposive sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ พื้นที่ศึกษาละ 4 กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 16 กลุ่มเป้าหมาย และผู้วิจัยยังได้คัดเลือก “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” (Key informants) จำนวน 13 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญในประเด็นที่ต้องการเพิ่มเติม ประกอบกับผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และข้อมูลที่ได้จากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ มาทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญร่วมกับการศึกษาประวัติชีวิต (Life history) ของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย มีการจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งการวิเคราะห์ความหมายทางภาษาโดยตรงและวิเคราะห์ความหมายทางความรู้สึก แล้วตีความและการพรรณนาข้อมูลและเหตุการณ์ (นิศา ชูโต, 2551: 225) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย วิเคราะห์ร่วมกับการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค “วิศวกรรมย้อนกลับ” (Reverse engineering) หรือ “การถอดบทเรียน” (Lesson distilled) ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) ร่วมกับองค์ความรู้ในทางวิชาการเกี่ยวกับทุน (Capital) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบ (Model) กลยุทธ์ของชนชั้นนำชาวยองในการพัฒนาทุนของชาติพันธุ์ เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์ยองให้สูงขึ้น

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบกลยุทธ์พัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมให้สูงขึ้นของชนชั้นนำชาวยองในภาคเหนือตอนบนของไทย แยกได้เป็น 15 กลยุทธ์ เรียงลำดับจากกลยุทธ์ที่ใช้กันมากไปหากลยุทธ์ที่ใช้กันน้อย ดังนี้

1. กลยุทธ์การเดินทางไปเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่เพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 11 คน ยกตัวอย่างกรณีของเอกพงศ์ ทุนอินทร์ ที่เกิดมาไม่มีพรสวรรค์ในด้านใดเป็นพิเศษ แต่ได้ไปทำงานเป็นคนเดินตลาด (Salesman) ของหลายบริษัทในกรุงเทพฯ ทำให้มีทักษะการพูด การเจรจาต่อรอง จนสั่งสมเพิ่มพูนเป็น “ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” อันเป็นพื้นฐานทำให้ประสบความสำเร็จในเส้นทางในเมืองท้องถิ่นในเวลาต่อมา

2. กลยุทธ์ใช้ทุนเศรษฐกิจเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาที่เป็นเลิศเพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวให้สูงขึ้นนำไปสู่การเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเกียรติภูมิและอำนาจ มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 9 คน ยกตัวอย่างกรณีของทวี นันทขว้าง และอินสนธิ วงศ์สาม ที่ครอบครัวส่งไปเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากรยุคที่ทำการสอนโดยศิลป์ พีระศรี และในที่สุดก็ได้เป็นศิลปินแห่งชาติทั้งสองคน

3. กลยุทธ์บวชเรียนเพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 6 คน กล่าวคือ สถาบันวัดมีอำนาจหน้าที่ในการทำพิธีเปลี่ยนผ่านผู้ชายธรรมดาในชุมชนให้มีสถานะทางสังคมให้สูงขึ้นได้ในทันทีด้วยวิธีการบวชเป็น “สามเณร” หรือ “ภิกษุ” ซึ่งในสังคมไทยถือว่าเป็นชนชั้นนำในชุมชน ยกตัวอย่างกรณีของแสวง มาละแซม การได้บวชเรียนทำให้แสวงได้เพิ่มพูนทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวโดยสามารถอ่านและเขียนอักขระล้านนาได้เป็นอย่างดี และมีความสามารถในการเขียนเรียงความร้อยแก้วต่าง ๆ เช่น เขียนบทความได้ดี เพราะได้พื้นฐานมาจากการเขียนตอบกระทู้ธรรม ต่อมาเมื่อแสวงลาสิกขาและ

ได้เรียนต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แลวงก็ได้นำความสามารถพิเศษที่กล่าวมาแล้วมาใช้อย่างเต็มที่ ทั้งการอ่านและปริวรรต “ตำนานเมืองยอง” สำนวนต่าง ๆ ซึ่งบันทึกไว้เป็นอักษรธรรมล้านนาโบราณหรืออักษรไทลื้อ (ซึ่งอักษรใกล้เคียงกัน) และเขียนนิทานนิพนธ์ได้ดีจนได้รับรางวัลจากมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย (Toyota Thailand Foundation Award: TTF Award) ประเภทสิ่งพิมพ์ดีเด่นสาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี 2538

4. กลยุทธ์ใช้ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวร่วมกับทุนเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวยอง มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 4 คน ยกตัวอย่างกรณีของพระครูถิรบุญวัฒน์ ที่ใช้ทุนชื่อเสียงส่วนตัวนำทุนเศรษฐกิจที่มีคณะศรัทธาบริจาคจำนวนมากมาพัฒนา วัดป่าตาลและชุมชนรอบวัดป่าตาล เช่น การก่อสร้างวิหารเพื่อประดิษฐานพระสิงห์ยอง การปรับปรุงวัดและชุมชนรอบวัดให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ทำให้วัดป่าตาลและชุมชนรอบบริเวณวัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวหลายครัวเรือน

5. กลยุทธ์การใช้ทุนความสามารถพิเศษร่วมกับทุนชื่อเสียงส่วนตัวเพื่อเสริมสร้างทุนเครือข่าย ชาวยองนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถาบันกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็ง มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 4 คน ยกตัวอย่างกรณีของรัตน์ ปาละพงศ์ ที่ได้ใช้ความสามารถพิเศษในด้านการบริหารบริษัท ผึ้งน้อย เบเกอร์ จำกัด และความมีชื่อเสียงส่วนตัวเข้ามามีส่วนร่วมจัดตั้ง “สมาคมชาวยอง” และ “สมาคมคนยอง” (ชาวยองไม่เคยรวมตัวกันเป็นสมาคมมาก่อน) เพื่อสร้างเครือข่ายอย่างเป็นทางการในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชาวยอง สร้าง “สำนึกความเป็นยอง” และยกระดับสถานะเป็น “สถาบันกลุ่มชาติพันธุ์ยอง” ที่มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น เพื่อตอบโต้กับสถาบันรัฐชาติสมัยใหม่ที่พยายามกลืนกลายวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เหลือแต่เพียง “ความเป็นไทย”

6. กลยุทธ์ใช้ทุนเศรษฐกิจเพื่อการก่อสร้างและพัฒนาทุนวัตถุลักษณะที่ทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมากนำไปสู่การเป็นภิกษุที่มีชื่อเสียงเกียรติภูมิและอำนาจ มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 3 คน ยกตัวอย่างกรณีของมหาเถรชัยทุนเศรษฐกิจที่ได้มาจากทุนเครือข่ายคณะศรัทธานำไปก่อสร้างศาสนสถานทั่วอนุภาคลุ่มน้ำโขงตอนบนรวมทั้งสิ้นถึง 153 รายการ ทำให้ได้รับความศรัทธาเคารพนับถือยกย่องให้เป็นครูบาทหลวงรูปหนึ่งของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน

7. กลยุทธ์การใช้ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวร่วมกับทุนเครือข่ายความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันนำไปสู่การมีอำนาจทางการเมือง มีชนชั้นนำชาวยองที่ล้วนเป็นนักการเมืองท้องถิ่นใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 2 คน ได้แก่ พลศุภรักษ์ ศิริจันทร์วานนท์ และทรงเดช ทัพย์ทอง กล่าวคือนักการเมืองชาวยองทั้ง 2 คน ใช้ “ความเป็นยอง” ที่เป็นลักษณะร่วมกันกับชาวบ้านหรือที่เรียกว่า “การเป็นพวกเดียวกัน” โดยใช้เป็นจุดแข็งในการหาเสียง ดังนั้น ในมุมมองของนักการเมืองท้องถิ่นชาวยอง “ชาติพันธุ์ยอง” หรือ “ความเป็นยอง” สามารถใช้ประโยชน์ได้ในฐานะที่เป็นทุนสถาบัน (เปรียบเสมือนอยู่พรรคการเมืองเดียวกัน) และอีกมิติหนึ่งคือเป็นทุนเครือข่ายทางสังคม

8. กลยุทธ์การใช้ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัวร่วมกับทุนชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลและทุนความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันนำไปสู่การมีอำนาจทางการเมือง มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 2 คน ยกตัวอย่างกรณีของเอกพงศ์ ทุนอินทร์ ที่ใช้ทุนความสามารถพิเศษด้านทักษะในการพูด การเจรจาต่อรอง หาเสียงร่วมกับการใช้ทุน “ความเป็นชาติพันธุ์ยอง” และทุนชื่อเสียงของนามสกุล “ทุนอินทร์” ที่มีคุณูปการต่อชุมชนสังคมมาตั้งแต่ยุคคุณปู่ จนได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีหลายสมัย

9. กลยุทธ์ใช้อำนาจทางการเมืองสั่งใช้งบประมาณของรัฐเพื่อเพิ่มทุนวัตถุลานที่ทางวัฒนธรรมของชาวยองและพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ยองให้เป็นสถาบันที่เข้มแข็งนำไปสู่การอ้างไว้ซึ่งอำนาจทางการเมือง มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 2 คน ยกตัวอย่างกรณีของพลศุภรักษ์ที่ได้ใช้ทุนอำนาจจากตำแหน่งนายกเทศมนตรี สั่งใช้งบประมาณของรัฐ (เทศบาล) เพื่อนำมาสร้างวัตถุลานที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชาวยอง เช่น ก่อสร้าง เทวบุตรหลวง และดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนากลุ่มชาวยองให้เป็นสถาบันชาวยองที่เข้มแข็งอ้างไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองโดยได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีหลายสมัย

10. กลยุทธ์เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพกับองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว มีชนชั้นนำชาวยองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 2 คน ยกตัวอย่างกรณีของเพชร วิริยะที่มีพรสวรรค์ในด้านการวาดภาพและแกะสลัก ต่อมาได้รับโอกาสจาก “ทุนสถาบัน” (องค์กรภาครัฐ) ได้แก่ กองส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่หยิบยื่นโอกาสให้กับเพชร โดยส่งครูคำ่าย เดชดวงตา มาสอนการแกะสลักให้กับชาวชนบทที่สนใจ ทำให้เพชรที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพในครั้งนั้นได้พัฒนาความสามารถในการแกะสลัก และในที่สุดก็เป็นศิลปินแกะสลักช้างที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลรวมถึงเกียรติยศมากมาย เช่น

เป็น “ครูศิลปะของแผ่นดิน” ประเภทเครื่องไม้ (แกะสลัก) จากสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน) หรือ Socit เป็นต้น

11. กลยุทธ์การใช้ภาษายองเป็นทุนความสามารถพิเศษเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม มีชนชั้นนำ ชาวองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 2 คน ได้แก่ แสวง มาละแซม ที่ใช้ภาษายองในการสัมภาษณ์และเสาะแสวงหาข้อมูลการวิจัยในเมืองยองและสิบสองปันนา เป็นต้น และบัณฑิต อุดมฤทธิ์ ที่ใช้ภาษายองเพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวจนได้รับฉายาว่า “แจ้คยอง” และยังใช้ภาษายองในการสนทนาค้าขายกับชาวไตกลุ่มต่าง ๆ ในอำเภอแม่สาย

12. กลยุทธ์การใช้ภาษายองเป็นทุนความสามารถพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนชาวอง มีชนชั้นนำชาวองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 1 คน ได้แก่ สังเวียน พรารมภ์ ที่ใช้ภาษายองในการบรรยายและพูดคุยกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงการได้มาเที่ยวในหมู่บ้านของ คนยอง (ของแท้)

13. กลยุทธ์เพิ่มทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัวด้วยทุนสถาบันกษัตริย์ มีชนชั้นนำชาวองใช้ กลยุทธ์นี้จำนวน 1 คน ได้แก่ สังเวียน พรารมภ์ ที่มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นในทันทีเมื่อสมเด็จพระเทพฯ เสด็จเยี่ยมชุมชนบ้านสันทางหลวง องค์ภวาครัฐหลายองค์ทรงต่างเข้ามาทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาแม่หลวงสังเวียนและแกนนำในหมู่บ้าน

14. กลยุทธ์ใช้ทุนเศรษฐกิจเพื่อการก่อสร้างและพัฒนาทุนวัตถุสถานที่ทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมากนำไปสู่การดำรงรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงเกียรติภูมิส่วนตัวและสถาบันเจ้านายฝ่ายเหนือ มีชนชั้นนำชาวองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 1 คน คือ “เจ้าหนานประพันธ์ กาญจนกามล” ท่านเกิดในตระกูลเชื้อสายเจ้าหลวงลำพูนผสมเชื้อสายเจ้าหลวงเมืองยองมีฐานะมั่งคั่ง คนทั่วไปเรียกค่านำหน้านามท่านว่า “เจ้า” (เจ้านายฝ่ายเหนือ) ท่านจึงเป็นผู้นำคณะศรัทธาในการก่อสร้างทำนุบำรุงศาสนสถาน โรงพยาบาล และโรงเรียนจำนวนมาก นำไปสู่การดำรงรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงเกียรติภูมิส่วนตัวและสถาบันเจ้านายฝ่ายเหนือ

15. กลยุทธ์ใช้ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัวและทุนเครือข่ายทางสังคมเพื่อเชื่อมโยงและพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไตในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบนให้กลายเป็นทุนเครือข่ายและทุนสถาบันที่เข้มแข็ง มีชนชั้นนำชาวองใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 1 คน คือ “มหาเชื่อน” ที่ได้ใช้ทุนชื่อเสียงส่วนตัวและทุนเครือข่ายทางสังคม (เครือข่าย ครัวบาข้ามชาติ เครือข่ายคณะศรัทธาทัวทั้งลุ่มน้ำโขงตอนบน) ให้โอกาสด้านการศึกษาแก่สามเณรและภิกษุที่เป็นคนไตในลุ่มน้ำโขงตอนบน (เมืองยองและเมืองใกล้เคียง กลุ่มคนไตสิบสองปันนา กลุ่มคนไตในทางตอนเหนือของประเทศลาว) ให้ได้มาบวชเรียนในลำพูน เมื่อเรียนจบแล้วก็ได้กลับไปเป็น

เจ้าอธิการอบรมสั่งสอนปกครองดูแลวัดวาอาราม บางรูปได้เป็นถึง รองครูบาเมือง บางรูปก็ลาสิกขาออกไปแล้วได้รับการยกย่องยอมรับเป็นผู้นำชุมชนหรือปัญญาชนในระดับท้องถิ่น บางคนก็ไปประกอบอาชีพส่วนตัวเป็น “สล่า” หรืออาชีพอื่น จนมั่งคั่งร่ำรวย เลื่อนสถานะทางสังคมจนถูกเรียกว่า “พ่อเลี้ยง” และคนเหล่านี้ก็ไม่ลืมที่จะนำเงินมาพัฒนาพระพุทธศาสนาเพื่อตอบแทนบุญคุณที่ได้ให้โอกาสแก่พวกเขา เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดงานสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ในวัดที่พวกเขาเคยมาเล่าเรียนในจังหวัดลำพูน กลายเป็นทุนเครือข่ายและทุนสถาบันที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงและพัฒนาภาคพื้นดินต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

สรุปผลการศึกษา ชนชั้นนำชาวยองมีกลยุทธ์ในการพัฒนาทุนของชาติพันธุ์เพื่อการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์ของให้สูงขึ้นโดยใช้วิธีการสั่งสมและพัฒนาทุนของชาติพันธุ์ทั้ง 6 ทุน โดยมีกลยุทธ์จำนวน 15 รูปแบบ ดังที่ได้กล่าวอย่างละเอียดมาแล้วในผลการศึกษา ส่วนการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมายการศึกษาสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมายการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย การศึกษา	ยกระดับสถานะทางสังคม ของตนเองในมิติ			ยกระดับสถานะทางสังคมของ กลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติ		
	ความมั่งคั่งส่วนตัว (Wealth)	ชื่อเสียงเกียรติภูมิ ส่วนตัว (Prestige)	อำนาจส่วนตัว (Power)	ความมั่งคั่งของ	ชื่อเสียงเกียรติภูมิ	อำนาจของ
				กลุ่มชาติพันธุ์	ของกลุ่มชาติพันธุ์	กลุ่มชาติพันธุ์
1. ทวี นันทขว้าง	✓	✓	✓	✗	✓	✗
2. อินสนธิ์ วงศ์สาม	✓	✓	✓	✗	✓	✗
3. พระครู เวฬุวันพิทักษ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. เอกพงศ์ พูนอินทร์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. เจ้าหนานประพันธ์ กาญจนกามล	✓	✓	✓	✗	✓	✗
6. แสงว มาละแซม	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7. พลศุภรักษ์ ศิริจันทร์ทรานนท์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8. รัตน์-ผ่องพรรณ ปาละพงศ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9. บุญเกิด กันทะอินทร์	✓	✓	✓	✗	✓	✗

กลุ่มเป้าหมาย การศึกษา	ยกระดับสถานะทางสังคม ของตนเองในมิติ			ยกระดับสถานะทางสังคมของ กลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติ		
	ความมั่งคั่งส่วนตัว	ชื่อเสียงเกียรติภูมิ	อำนาจส่วนตัว	ความมั่งคั่งของ กลุ่มชาติพันธุ์	ชื่อเสียงเกียรติภูมิ ของกลุ่มชาติพันธุ์	อำนาจของ กลุ่มชาติพันธุ์
	(Wealth)	ส่วนตัว (Prestige)	(Power)	(Wealth)	(Prestige)	(Power)
10. เพชร วริยะ	☑	☑	☑	☒	☑	☒
11. พระครู ธิรบุญวัฒน์	☑	☑	☑	☑	☑	☒
12. ลิปิกร มาแก้ว	☑	☑	☑	☑	☑	☒
13. สังเวียน ปรารมภ์	☑	☑	☑	☑	☑	☑
14. ทรงเดช ทิพย์ทอง	☑	☑	☑	☒	☑	☑
15. บัณฑิต อุดมฤทธิ์	☑	☑	☑	☒	☑	☑
16. พระครู อุปถัมภ์วรการ	☑	☑	☑	☒	☑	☑

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายการศึกษาทั้ง 16 กลุ่มเป้าหมาย สามารถยกระดับสถานะทางสังคม (ของตนเอง) ได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติความมั่งคั่งส่วนตัว มิติชื่อเสียงเกียรติภูมิส่วนตัว และมิติอำนาจส่วนตัว ส่วนการยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของพบว่า กลุ่มเป้าหมายการศึกษาที่สามารถยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติชื่อเสียงเกียรติภูมิของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ทั้ง 16 กลุ่มเป้าหมาย สามารถยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ได้จำนวน 9 กลุ่มเป้าหมาย สามารถยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติความมั่งคั่งของกลุ่มชาติพันธุ์ได้จำนวน 8 กลุ่มเป้าหมาย การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติชื่อเสียงเกียรติภูมิทำได้ง่ายที่สุด ส่วนการยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติความมั่งคั่งและมิติอำนาจนั้นกระทำได้ยากกว่า

อภิปรายผล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ในรายละเอียดพบว่า กลยุทธ์ทั้ง 15 รูปแบบที่กล่าวมา มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุนของชาติพันธุ์ทั้ง 6 ทุน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาาร่วมกัน ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว ทุนวัตถุธาณที่ทางวัฒนธรรม ทุนสถาบัน ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว และทุนเครือข่ายทางสังคม เพราะในงานวิจัยนี้ไม่พบว่ามีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคนใดที่ใช้ทุนเพียงทุนเดียวแล้วสามารถยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของชาติพันธุ์ได้ แต่ต้องมีการบูรณาการทุนทั้ง 6 ประเภท ให้เหมาะสมตามศักยภาพและบริบทของตนเอง ทั้งนี้ทุนทั้ง 6 ประเภท มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

“ทุนเศรษฐกิจ” จากการศึกษาพบว่า ทุนเศรษฐกิจสามารถแปรเปลี่ยนไปเป็นทุนประเภทอื่น ๆ ทั้ง 5 ทุนที่เหลือได้ทั้งหมด กล่าวคือ ทุนเศรษฐกิจสามารถแปรเปลี่ยนให้กลายเป็น 1) “ทุนสถาบันและทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” ได้ เช่น การมีเงินก็สามารถส่งลูกหลานไปเรียนมหาวิทยาลัยศิลปากรที่มีความเป็นเลิศในการเรียนการสอนด้านศิลปะ เป็นต้น 2) “ทุนวัตถุธาณที่ทางวัฒนธรรม” เช่น พระสงฆ์ใช้เงินที่ได้จากการร่วมบริจาคของคณะศรัทธาทำการก่อสร้างศาสนสถานขึ้นมามากมาย ในบางกรณีเพื่อให้คณะศรัทธาเรียกว่า “ครูบา” ดังที่ สุนทร คำยอง และคณะ (2565: 146) ได้เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ครูบาฟิเวอร์” ที่เกิดจากการที่พระสงฆ์ได้เลือกคัศสรคุณสมบัติของครูบาบางประการ (เช่น ครูบาต้องเป็นพระที่ก่อสร้างศาสนสถานขึ้นมามากมาย) มาผลิตซ้ำเพื่อให้เกิด “ภาพลักษณ์ครูบา” 3) “ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” เช่น กรณีของรัตน์ ปาละพงษ์ เมื่อประสบความสำเร็จเป็นเจ้าของบริษัท ผึ้งน้อย เบเกอรี่ จำกัด ที่มีความมั่งคั่งแล้ว สถาบันต่าง ๆ

ทั้งภาครัฐและเอกชนก็ได้มอบโล่เชิดชูเกียรติให้กับรัตนอย่างมากมาย เป็นต้น 4) “ทุนเครือข่ายทางสังคม” เช่น การรวมตัวกันเป็นห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม ชมรม สโมสร ในปัจจุบันมีความจำเป็นที่ต้องใช้เงินงบประมาณเป็นทุนขับเคลื่อนกิจการ ในการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า “สมาคมคนยอง” ซึ่งเป็นสมาคมที่เข้มแข็งที่สุดในสามสมาคมของกลุ่มชาติพันธุ์ยองในภาคเหนือตอนบนของไทย ก็ด้วยเหตุผลที่มีทุนเศรษฐกิจอยู่เบื้องหลัง กล่าวคือ รัตน ปาละพงศ์ ที่ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาสมาคมคนยองได้อนุญาตให้ใช้ห้องทำงานในบริษัทผึ่งนัยเป็นที่ตั้งของสมาคมคนยอง และหากมีการประชุมสมาคมคนยองก็จะมีการเลี้ยงอาหารและอาหารว่างจากงบประมาณส่วนตัวของรัตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแปรสภาพทุนประเภทหนึ่งให้กลายเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งอาจใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน แยกเป็น 2 แบบ (โดยใช้มิติเวลาเป็นตัวแบ่ง) คือ 1) การแปรสภาพทุนประเภทหนึ่งให้กลายเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งได้แบบทันทีทันใด (ใช้เวลาสั้น) 2) การแปรสภาพทุนประเภทหนึ่งให้กลายเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งได้แบบค่อยเป็นค่อยไป (ใช้เวลานาน) (Bourdieu, 1986: 17–19) ดังนั้น คำกล่าวที่ว่า “เงินไม่สามารถซื้อได้ทุกอย่าง” ก็อาจเปลี่ยนเป็น “เงินซื้อได้ทุกอย่าง แต่บางอย่างอาจต้องใช้เวลา”

“ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” ในการศึกษาที่พบว่าเกิดขึ้นได้ 2 แบบ ได้แก่ พรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด กับความสามารถพิเศษที่เกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝน ตัวอย่างของพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (ด้านศิลปะ) เช่น ทวี นันทขว้าง, เพชร วิริยะ, ทรงเดช ทัพย์ทอง เป็นต้น ตัวอย่างของความสามารถพิเศษ (ด้านการเมือง) ที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ เช่น เอกพงศ์ ทุนอินทร์ พลสุภกรักษ์ ศิริจันทร์านนท์ เป็นต้น การศึกษานี้ยังพบว่า “ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” ส่วนใหญ่เป็นทุนในลักษณะที่หากจะแปรสภาพเป็นทุนประเภทอื่น “ต้องใช้เวลานาน” และต้องใช้ร่วมกับทุนประเภทอื่น ยกตัวอย่างกรณีศึกษา “มหาเชื่อน” ที่ได้ใช้ “ทุนเศรษฐกิจ” ร่วมกับ “ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” (พรสวรรค์ในด้านการออกแบบ) เพื่อทำการก่อสร้างวิหาร อุโบสถ ศาลา การเปรียญ กุฏิ พระธาตุเจดีย์ วิหารจัตุรมุข หอพระไตรปิฎก โรงเรียน พระปริยัติธรรม หอสมุด หอระฆัง รวมทั้งสิ้นถึง 153 รายการ ในที่สุดก็สั่งสมกลายเป็น “ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” (ไฉ่ดังไปทั่วทั้งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน) เป็นการเพิ่ม “ทุนเครือข่ายทางสังคม” (คณะครุฑาที่เพิ่มมากขึ้น) และในที่สุด “ทุนสถาบัน” (องค์การภาครัฐ) ก็เข้ามาเพิ่มอำนาจให้กับมหาเชื่อนในรูปของรางวัลและเกียรติยศเชิดชูเกียรติต่าง ๆ เช่น ท่านได้รับเลือกให้เป็น “ศิลปินแห่งชาติ” สาขาศิลปะการช่างและการช่างฝีมือ ในปี พ.ศ. 2534 อีกตัวอย่างหนึ่ง “ทุนเศรษฐกิจ” สามารถแปรสภาพหรือเพิ่มพูน “ทุนความสามารถพิเศษส่วนตัว” ให้เพิ่มขึ้นได้โดยการส่ง

ลูกหลานเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง (ทุนสถาบัน) เช่น กรณีของทวี นันทขว้าง และอินสนธิ วงศ์สาม ต่างก็ได้เข้าเรียนและจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรทำให้ในที่สุดได้เป็น “ศิลปินแห่งชาติ” ทั้งคู่ (ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว) จากที่กล่าวมา สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1986: 17-19) ที่ชี้ว่าทุนเศรษฐกิจสามารถนำมาเปลี่ยนสภาพกลายเป็นทุนที่อยู่ในตัวคน (Embodied state) ได้ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนได้อย่างทันทีทันใด หากต้องขึ้นอยู่กับเวลา สังคม และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือชนชั้นทางสังคม โดย Bourdieu อธิบายว่า เด็กจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงสามารถ “เข้าถึง” ทุนทางวัฒนธรรมบางอย่างได้ โดยที่เด็กจากชนชั้นล่างเข้าไม่ถึง เช่น การเรียนเปียโน การเรียนเต้นบัลเลต์ และต้องมีเวลาที่จะฝึกซ้อม เมื่อโตขึ้นก็ทำให้มีโอกาสที่จะได้ทำงานดี ๆ ด้วย “ความสามารถพิเศษส่วนตัว” ที่ตนเองมี แต่สังคมกลับสร้างมายาคติว่าเด็กเหล่านี้มีความเฉลียวฉลาดมาจากธรรมชาติ ซึ่งเท่ากับปกปิดข้อเท็จจริงในเรื่องความสามารถในการสั่งสม “ทุนทางวัฒนธรรม” ของคนแต่ละชนชั้นที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ Bourdieu ได้แบ่งแยกทุนทางวัฒนธรรม ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมในตัวคน (Embodied state) ทุนวัฒนธรรมในรูปวัตถุ (Objectified state) ทุนวัฒนธรรมในรูปสถาบัน (Institutionalization state) (Bourdieu, 1986 : 17-20)

“ทุนวัตถุธาตุที่ทางวัฒนธรรม” ของการศึกษานี้มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ทุนวัฒนธรรมในรูปวัตถุ” (Objectified state) ของ Bourdieu (1986 : 17-20) จากการศึกษาที่พบปฏิบัติการ (Practice) ที่เกี่ยวกับทุนประเภทนี้ทั้งสองทาง คือ ทางแรกเป็นการนำทุนอื่น ๆ มาแปรสภาพเป็นทุนวัตถุธาตุที่ทางวัฒนธรรม เช่น ทุนเศรษฐกิจสามารถทำให้เกิด “ทุนวัตถุธาตุที่ทางวัฒนธรรม” ได้ (โดยใช้เวลาไม่นาน) ดังกรณีของภิกษุหลายรูปในการวิจัยนี้ที่นำทุนเศรษฐกิจ (เงิน) ที่ได้มาจากคณะศรัทธานำมาก่อสร้างศาสนสถานต่าง ๆ เป็นต้น ทางที่สองคือแปรสภาพทุนวัตถุธาตุที่ทางวัฒนธรรมเป็นทุนอื่น ๆ ซึ่งพบว่าต้องใช้เวลานาน เช่น บุญเกิด กันทะอินทร์ และสลาเพชร วิริยะ ได้ร่วมกันสร้างอนุสาวรีย์เจ้ากระหม่อมสุริยวงศา (ทุนวัตถุธาตุที่ทางวัฒนธรรม) ปัจจุบันก็ยังไม่สามารถแปรสภาพเป็น “ทุนสถาบัน” (แหล่งท่องเที่ยว) อันจะนำมาซึ่ง “ทุนเศรษฐกิจ” ได้ เพราะคนในชุมชนยังไม่เกิดความศรัทธา จึงเป็นการยากที่จะมีนักท่องเที่ยวหรือผู้ศรัทธาจากต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวและสักการะ ซึ่งคงต้องใช้กลยุทธ์และเวลาในการพัฒนาต่อไป

“ทุนสถาบัน” ในการศึกษาที่ซึ่งตรงกับคำว่า “ทุนวัฒนธรรมในรูปสถาบัน” (Institutionalization state) ของ Bourdieu (1986: 17-20) หรือที่ พัทธภรณ์ คชินทร์ (2565: 12) อธิบายว่า เป็นทุนที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่าระหว่างบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับคุณค่าของ

สถาบัน นำไปสู่การรับรองคุณค่าที่มีอยู่ในบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ทำให้เกิดการยอมรับ เช่น การยอมรับผู้ที่จบการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ (ยกตัวอย่างโดยผู้วิจัย) ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในสังคมไทยมีสถาบันต่าง ๆ เป็นจำนวนมากที่ถือเป็น “ทุน” (Capital) ทำให้เกิดการเลื่อนสถานะทางสังคมได้ ได้แก่ สถาบันวัด สถาบันการศึกษา สถาบันกษัตริย์ เป็นต้น การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า “สถาบันวัด” ยังมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในหลาย ๆ ด้าน แต่ใน “ด้านการศึกษา” พบว่าในสังคมไทย “วัด” ให้ประโยชน์แก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายสามารถใช้ทุนสถาบันวัดเป็นเครื่องมือในการเลื่อนสถานะทางสังคมของตนเองได้โดยใช้วิธี “บวชเรียน” ซึ่งเพศหญิงในสังคมไทยเข้าไม่ถึงทุนนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายการวิจัยนี้ที่เป็นเพศหญิง คือ สังเวียน ปราบมภ์ ที่เล่าว่าเมื่อครอบครัวไม่มีทุนทางเศรษฐกิจที่จะส่งให้เรียนต่อใน “สถาบันการศึกษา (ในระบบ)” เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สังเวียนที่เป็นเพศหญิงก็ไม่สามารถเลือกวิธีบวชเรียนได้ ซึ่งต่างกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัยนี้ที่เป็นเพศชายที่มีการใช้ประโยชน์จาก “ทุนสถาบันวัด” จนประสบความสำเร็จในการเลื่อนสถานะทางสังคมได้หลายกลุ่มเป้าหมาย ที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kerbo (2012 : 311–345) ที่ชี้ว่า เพศ (Sex) เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มนุษย์ได้มาตั้งแต่กำเนิดและทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมขึ้นโดยทันทีตั้งแต่มนุษย์ได้ถือกำเนิดมา

“ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” ในการศึกษาครั้งนี้ตรงกับคำว่า “ทุนสัญลักษณ์” (Symbolic capital) ของ Bourdieu (1986 : 17–20) ซึ่งทุนในรูปแบบนี้เกิดขึ้นจากการยอมรับโดยบุคคลอื่น ทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบและใช้ประโยชน์ได้ เช่น สถานภาพ ชื่อเสียง ศักดิ์ศรี อำนาจ เป็นต้น “ทุนสัญลักษณ์” อาจเกิดขึ้นมาจากการที่ปัจเจกบุคคลมีทุนทางเศรษฐกิจหรือทุนอื่น ๆ เป็นพื้นฐาน และต่อมาเมื่อมีทุนทางสัญลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนทุนนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนเศรษฐกิจและทุนอื่น ๆ ได้เช่นกัน (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560: 550; สุภางค์ จันทวานิช, 2555: 245; Bourdieu, 1986: 27) ผลการศึกษานี้ พบว่ามีชนชั้นนำชายของที่ใช้ประโยชน์จากการมีทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัวที่ได้มาตั้งแต่กำเนิด ได้แก่ เอกพงศ์ ทุนอินทร์ กล่าวคือ “ตระกูล ทุนอินทร์” เป็นตระกูลที่สามารถยกระดับสถานะทางสังคมขึ้นมาจากฐานสู้ร่น โดยจุดเริ่มต้นมาจากความสามารถในการปกครองหมู่บ้านของพ่อหนานคงทุนอินทร์ (ปู่ของเอกพงศ์) ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8 แห่งบ้านหนองเจือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง คุณูปการของพ่อหนานคงถือเป็นทุนประเภท “ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจ” ที่สั่งสมมา (แล้วสามารถใช้ประโยชน์ได้ถึงลูกหลาน) เพราะพ่อหนานคง ทุนอินทร์ ได้บริจาคที่ดินส่วนตัวเพื่อสร้างโรงเรียนบ้านหนองเจือกและได้เป็นประธานฝ่ายฆราวาสใน

การหาทุนมาสร้างโรงเรียนบ้านหนองเจือก สร้างถนนของหมู่บ้านเพื่อเชื่อมต่อกับถนนหลวง สร้างฝายน้ำล้นเพื่อประโยชน์ในการทำนาทำไร่ให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้าน สร้างศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน ทำนุบำรุงวัดหนองเจือกทั้งทางด้านวัตถุและส่งเสริมการศึกษาของพระเถร เป็นต้น คุณูปการต่าง ๆ ของ พ่อหนานคง (ตระกูลทุนอินทร์) มีส่วนอย่างมากที่ทำให้เอกพงศ์ ทุนอินทร์ ผู้เป็นหลานได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลแม่แรงหลายสมัย ดังนั้น ในทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้ง “ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” (ของตระกูล) หรือที่ Bourdieu เรียกว่า Symbolic capital จึงมีความสำคัญมาก ซึ่งข้ออธิบายนี้มีความสากลทั่วโลก เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นได้จากตระกูล “บุช” ที่ จอร์จ บุช (พ่อ) เป็นประธานาธิบดี คนที่ 41 จอร์จ วอล์กเกอร์ บุช (ลูกชาย) เป็นประธานาธิบดี คนที่ 43 ในประเทศสิงคโปร์เห็นได้จากตระกูล “ลี” ที่ ลี กวน ยู เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก และ ลี เซียน ลุง เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สาม ในประเทศไทยเห็นได้จาก ทักษิณ ชินวัตร (พี่ชาย) เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 28 เป็นต้น ท้ายที่สุดพบประเด็นที่น่าสนใจคือ ในการวิจัยนี้ทั้ง 16 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาจะต้องมีการใช้กลยุทธ์ในการบริหารทุนต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ทุนชื่อเสียงเกียรติภูมิอำนาจส่วนตัว” ก่อน จึงจะสามารถ “ยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและของกลุ่มชาติพันธุ์” ได้

“ทุนเครือข่ายทางสังคม” เกิดขึ้นได้จากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์ในสังคม หรือที่ Bourdieu (1986: 16) เรียกว่าเป็นคนมี “Connection” ในการศึกษานี้พบว่าทุนเครือข่ายทางสังคมพัฒนาขึ้นมาจากแนวคิด “แบ่งเขา แบ่งเรา” และแสดงออกมาในหลายรูปแบบ ตั้งแต่เครือข่ายทางสังคมที่เป็น “สำนึกที่อยู่ภายในจิตใจ” เช่น การที่กลุ่มเป้าหมายการวิจัยหลายคนให้คำกับความเป็นคนชาติพันธุ์ของเหมือนกัน (จึงให้อภิสิทธิ์เป็นพิเศษกับคนของเหมือนกัน) หรือการแสดงออกโดยการรวมกลุ่มกันอย่างเปิดเผยมีการก่อตั้งเป็นสมาคมตามกฎหมาย เช่น สมาคม ชาวยอง สมาคมคนยอง สมาคมคนยองจันจว้า เป็นต้น ดังนั้น “ชาติพันธุ์” จึงถือเป็น “ทุนเครือข่ายทางสังคม” รูปแบบหนึ่ง สอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน (2560: 550-551) ที่ชี้ว่า “ทุนเครือข่ายทางสังคม” ถือเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของปัจเจกบุคคลที่มีเครือข่านั้น และปัจเจกบุคคลก็มองว่าเครือข่านั้นเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของตนที่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับตนได้ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “ไม่สำคัญว่ามีผลงานอะไร สำคัญที่ว่าเป็นคนของใครมากกว่า” เช่น เพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนร่วมโรงเรียน พี่น้องร่วมสถาบันการศึกษาเดียวกัน คนหมู่บ้านเดียวกัน คนแซ่เดียวกัน คนชาติพันธุ์เดียวกัน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านในหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามิติภาค สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยจนทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. (2560). **สายธารแห่งนักคิด ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมืองกับสื่อสารศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อินทนิล.
- กำพล จาววัฒนาสกุล. (2547). **การปรับตัวของนักเรียนนักศึกษาชาวเขาในเขตชุมชนเมือง**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.
- ทวี สว่างปัญญางกูร. (2527). **ตำนานเมืองของ MONG YAWNG CHRONICLE**. เชียงใหม่: มปป.
- ธนวัฒน์ ปาสี. (2559). **การเมืองเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของคนของในลำพูน**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิศา ชูโต. (2551). **การวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พรินต์โฟร.
- นิสสาร วัฒนศัพท์, ฐานิดา บุญวรรณ และ ศิวาภรณ์ ไชยเจริญ. (2559). ช่วงชั้นทางสังคม ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และการอธิบายถึงความเป็นประชากรกลุ่มเปราะบาง ในสังคม. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**, 10(4), 362–376.
- พัชราภรณ์ คชินทร์. (2565). ความเป็นไทยกับบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมในการท่องเที่ยวไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 10(2), 1–22. จาก: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/254210/173574>.
- เฟื่องฟ้า ลัษณ์ณี. (2548). **การปรับปรนวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่: กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่.
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2537). **การคงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท: กรณีศึกษาหมู่บ้านของ ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2555). การต่อสู้บนพื้นที่ความทรงจำของคนหลากหลายชาติพันธุ์ในประเทศไทย. **วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย**, 8(2011), 77–104.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (13 ตุลาคม 2561). ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี(พ.ศ. 2561–2580). **ราชกิจจานุเบกษา**, 1. จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF.

สุนทร คำยอด, ศิริพร มณีชูเกตม ชยุดภักดิ์ คำมูล และ อาภาลัย สุขสำราญ. (2565). ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารโบราณล้านนา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 10(2), 145–161. จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/231004>.

สุภางค์ จันทวานิช. (2555). **ทฤษฎีสังคมวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสวง มาละแซม. (2560). **คนของย้ายแผ่นดิน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: กองทุนเพื่อค้าชูพระพุทธศาสนา อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น วัดป่าดาราภิรมย์.

อภินันท์ ธรรมเสนา. (2553). **การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนอยู่ในจังหวัดลำพูน**. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bourdieu, P. (1986). **The Forms of Capital**. In Richardson, J. G. (Ed.), **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**. New York: Greenwood Press, 241–258.

Kerbo, H. R. (1996). **Social Stratification and Inequality: Class Conflict in Historical and Comparative Perspective** (3rd ed.). Np.: R.R. Donnelly & Sons.

Kerbo, H. R. (2012). **Social stratification and inequality: Class conflict in historical, comparative, and global perspective** (8th ed.). New York: McGraw–Hill.